

*Püsök Sarolta:*¹

A gyermekáldás mint örömforrás, – vagy szenvedés?²

The childbirth as a source of joy or misery

This study is a short presentation of ambivalent approach to the childbirth, and shows us the current disappointing situation, and is trying to point out the solution.

The short history of this issue presents that in ancient East the child was like an asset (for example in Hamurapi Code or Torah), gift of gods. In Old Testament in contrast with the surrounding religions, the people asked God for children not by cultual prostitution but by payer.

The child as source of suffer highlights that in history of humanity we find the child's rejection everywhere: in texts of Plato, Aristotle and Hippocrates Oats, the cruel practice in Sparta, the strict abortion laws in 20th century or the contradictory situation: the Chinese birth control –these are the many aspects of this question. The Hungarian pastoral psychologist, Gyökössi Endre gives a very important advice: in christian marriage the childbirth is not only the woman's affair.

Abortion survivor – is a relative new psychological concept, it affects far more people than we'd think at first hearing. Anyone can be considered an abortion survivor, whose parents would have aborted them if they had the chance like the Romanian "decreşei" (Children born because the abortion ban). This category of people often suffer from a lack of confidence.

An only child – it is the tragic keyword of contemporary European society. How many children have to be born in a family? The answer is not obvious, it can not be generally prescribed, it depends on the individual situation too. But it is clear, the child-bearing habits can be only changed when first there will be a change in the way of thinking, in the relationship with God. The solution is the turning to God.

Keywords: childbirth, fertility –infertility, abortion, abortion survivors, only child.

„Ímé az Úrnak öröksége: a fiak, az anyaméh gyümölcse jutalom. Mint a nyilak a hősnek kezében, olyanok a serdülő fiak.” (Zsolt 127:3–4.)

Életünk igazán nagy dolgait sohasem lehet csupán fekete fehér színekben ábrázolni, mert oly sokféle érzés, gondolat, tapasztalat társul hozzájuk, hogy a színskála minden árnyalata szükséges hiteles ábrázolásukhoz. A gyermekáldás kérdését is csak sokhangú szimfóniaként lehet élethűen megszólaltatni. Talán nincs is olyan egészséges ember, akinek nem tudna mosolyt varázsolni az arcára egy ártatlan csecsemő látványa, de mihelyt létkérdésként, saját életkérdésként szemléljük a gyermeket, azonnal többféle irányba mutatnak érzéseink, gondolataink.

A gyermek érkezésének még a gondolata is édes érzésekkel ringatja a jövőjét tervező szerelmes párt, de ugyanez a gondolat félelmmel, rettegéssel jár az elorzott, a bűnös sze-

1. Egyetemi adjunktus, BBTE Református Tanárképző Kar, email: lengyelsarolta@freemail.hu.

2. Jelen írás eredetileg a Vésztői Református Egyházköztség által szervezett XVII. Nemzetközi Népművészeti Táborban hangzott el.

relem nyomán. A kismama nehéz fizikai terhet cipel, de mégis drága kincsként hordozza, és minden kis mozdulatával együtt rezzen bensője. Bármily fájdalmas is a szülés, anya és gyermek kapcsolatának megismételhetetlen csodája az első találkozás, a csecsemőre vetett első pillantás, amely egyszeriben kárpótol minden szenvedésért. A szülés rövid fájdalmánál sokkal kegyetlenebb a hosszan tartó, egy életen át kísértő fájdalom, amikor a gyermek nem születik meg, mert meg sem fogant, esetleg akaratlanul vagy készakarva elvetélték. Apák, anyák homloka gyakorta ráncos megszületett gyermekeik gondozásának, nevelésének terhe miatt, de a hívő ember végkövetkeztetése mégis az, hogy Isten különös ajándéka a gyermek, örömforrás, a kiteljesedett élet fontos letéteményezője.

Az alábbiakban a gyermekáldáshoz kapcsolódó örömökre és szenvedésre szeretnék szemelvényesen rávilágítani, a kérdés egyes vetületeit kiemelni. 1990-ben az ENSZ július 11-ét nyilvánította a *népesség világnapjának*, hogy ezzel is figyelmeztessenek a föld túlnépesedésére (azért pont ezen a napon, mert becslések szerint 1987-ben ezen a napon érte el a föld népessége az ötmilliárdot, amely mára a hetediket is túllépte). A herderi jóslat óta³, amely szerint már rég el kellett volna pusztulnia a magyaroknak, visszatérő kérdés, hogy a jövőben lesz-e kinek továbbadni a nemzeti értékeket. A válasz egyik tükrözője az a mód, ahogyan a közösség a gyermekáldáshoz viszonyul. Amennyiben a mérleg serpenyője a szenvedéstől az örömforrás irányába billen el, amennyiben osztársadalmi szinten örömmel minden gyermek születése, emberileg minden esély megvan arra, hogy évszázadok múlva is jelentse a költő, hogy „él nemzet e hazán”.

A kérdés az emberiség történetének visszapillantótükrében

Az ókori keleten a gyermeket valamiképp a családi vagyon részeként kezelték, a család társadalmi rangját a birtokolt jószágok, vagyontárgyak és fiak számában mérték. Ilyen értelemben tesz említést a világ egyik legrégebbi törvénykönyve, Hammurabi törvényoszlopa a gyermekről, pontosabban az elvetélt gyermekről, akinek az elvesztése miatt a baleset okozója kártérítéssel tartozott. (lásd 209–214. paragrafust)⁴ A mózesi törvények is összeesengenek ezzel, az ún. talio-törvény, a *szemet szemért, fogat fogért* törvény felvezetésében épp egy olyan esetet említ, amelyben valaki koraszülést okoz. „Ha férfiak veszednek és meglöknek valamely terhes asszonyt, úgy hogy idő előtt szül, de egyéb veszedelem nem történik: bírságot fizessen aszerint, amint az asszony férje reá azt kiveti.- De ha veszedelem történik, akkor életért életet adj. – Szemet szemért, fogat fogért, kezét kézért, lábat lábért. – Égetést égetésért, sebet sebért, kéket kékért.” (2 Mózes 21:22–25.)

3. HERDER, Johann Gottfried: Werke, Band III/1, *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit*, [1791] herausgegeben von Wolfgang Pross, Carl Hanser Verlag, München, 2002. 633. A német tudós mellékesen jegyzi meg a magyarokkal kapcsolatban, hogy „...századok multán talán nyelvüket is alig lehet felfedezni.”

4. Hammurabi törvénykönyvének 209-214. §-ai szólnak a magzat védelméről. Például a 209. § szerint: „Ha egy awélum (szabad nemes) awélum feleségét megütötte és magzatát elvetéltette vele, 10 siglum ezüstöt fizessen a magzatért.” A 210. § szerint: „Ha ez a nő meghalt, (a megütő) lányát öljék meg.” - lásd: <http://mek.niif.hu/07200/07287/07287.pdf>

A primitív népek előtt egyértelmű volt, hogy a gyermek isteni ajándék, erre utal a számos termékenységi rítus, a termékenységiistenek tiszteletéhez fűződő kultikus prostitúció népszerűsége is. (Azt hitték, hogy az istenség papjaival, papnőivel történt nemi egyesülés nyomán mind gyermekeik, mind jószágaik szaporodása fokozódik, mert a misztikus egyesülés során részesei lesznek az isteni nemző erőnek.). Hitük szerint ezek az istenségek részt kívánnak saját adományaikból, így az első zsenget, közte elsőszülött gyerekeiket feláldozták isteneiknek. Ugyanezt tették végveszély esetén, vagy fogadalmaik megerősítése rendjén. Pl. a punok lakta területeken, a Karthágó környékén feltárt áldozóhelyeken százzal találtak Tanit holdistennő részére feláldozott gyerekcsontokat. Az Ószövetségben Molok-áldozatként olvasunk a furcsa szokásról. A biblia számtalanszor hangoztatja ezeknek a vallási rítusoknak az elégtelenségét, a gyermekáldozatot elítéli, ezért is olyan súlyos a Jerikó újjáépítőire vonatkozó átok, amely szerint a város újjáépítője: „...Az ő első szülöttjére rakja le annak alapját, s legifjabb fiára állítsa fel annak kapuit.“ (Józs 6,26)

A Biblia szerint az egyik legnagyobb áldás, amikor valakinek gyermekei születhetnek, a legkiemelkedőbb példa erre Ábrahám története, akinek Isten azt ígéri, hogy *sok népek atyjává* teszi. Az ősatyák (patriárkák) történetében elég gyakori a gyermekáldással kapcsolatos küzdelem, ez is tükrözi, hogy kulcskérdésnek tekintették. Ábrahám és Sára életét beárnyékolta, hogy gyermektelenek voltak, és az isteni ígélet elhangzását követően egy emberi kezdeményezéssel próbáltak segíteni a kérdésen. Izráelben elfogadott gyakorlat volt, hogy amennyiben az úrnőtől nem születhetett gyermek, akkor a szolgálójától született gyermeket tekintették teljes rangú örökösnek. (Máskor is gyakori volt, hogy a szolgálók is szültek gyereket a családfőnek, de gyerekeik legfeljebb annyi örökségre voltak jogosultak mint egy leánygyermek hozománya.). Később Ráhel és Lea is beküldik szolgálóikat férjükhöz, hogy további gyermekek születhessenek, ill. mandragóra bogyókat szednek, amelyet a népi gyógyászat évezredek óta úgy tart nyilván, mint fogamzásserkentő vagy éppen magzatelhajtó hatásút. A két lánytestvér, feleségtárs versengése is híven tükrözi, hogy mennyire fontosnak tekintette a társadalom a gyermeket. Törvényi szinten is gondoskodnak arról, hogy lehetőleg minden családban gyermek születhessék horribile dictu a férj halála után is. Lehet, hogy a női nem pártolóinak feltűnt, hogy az úrnőnek és a szolgálónak egyaránt megalázó lehetett, amikor a meddő feleség szolgálójából a háziúr ágyasa lett, és a születendő gyermek a férj és feleség törvényes gyermekének minősülhetett (azaz nem a biológiai anyja, hanem az úrnő szerint tartották nyilván). A férfiak esetében is történt azonban valami hasonlóan furcsa, mégpedig a sógorházasság, az ún. levirátus. Amennyiben egy férfinak nem születtek gyermekei, özvegyét magához kellett vennie a legközelebbi férfirokonnak. (pl. az elhunyt öccsének) A kapcsolatukból származó gyermek nem a biológiai apjának a nevét viselte, hanem az anya elhunyt férjéről nevezték el, és annak lett az örököse. Kevésbé ismert példája ennek az 1 Mózes 38-ban leírt történet, amelyben Júda vonakodik Támárhoz adni utolsó fiát, mert már két fiát elvesztette. Miután meghalt elsőszülött fia, Ónán vette magához az özvegyet, és mert tudta, hogy a születendő gyermek nem lesz jogilag az övé (sőt, egyúttal őt magát fossza meg annak lehetőségétől, hogy apjuk elsőszámú örököse legyen) „földre vesztegette a magját”. (így lett névadója en-

nek a jelenségnek). Támár egy kis furfanggal gondoskodik arról, hogy törvényes módon szülhessen gyermeket. A meddő asszonyra egyébként sivár, eseménytelen élet várt a néhai férj családjánál. Társadalmi életet nem élhetett, gyerektelen lévén értéktelennek tekintették, ha nem gazdag úri családhoz tartozott, akkor legfeljebb testi erejéért, munkájáért maradt némi becse. Hasonló fájdalom gyötörhette a biblia másik szomorú szívű, meddő asszonyát, Annát. Peninna, a feleségtárs valósággal gyötörte csúfolódásaival, magatartása tükrözte koruk társadalmának felfogását, amely szerint a meddőség valamiféle titkos bűn nyomán járó isteni büntetés. Anna olyan állhatatosan imádkozik a silói szentély bejáratánál, hogy szinte extatikus fohászkodását a főpap előbb részegségnek véli, majd megnyugtató, hogy az Úr meghallgatja könyörgését. Anna hálából Istennek ajánlja a gyermeket, aki végre „megnyitotta méhét”, de ez nem jelent a környező bálványimádó népek gyakorlata szerinti gyermekáldozatot, hanem a templomba viszi a gyermek Sámuel, hogy a főpap Isten szolgáját (papot, prófétát) nevelje belőle.

Végül az ószövetségi példák közül említésre méltó még Sámson bíra érkezése. Több más bibliai szereplőhöz hasonlóan ő is gyermektelen házaspár első, isteni ígéretként született gyermeke. Születését angyal jelenti Manoah feleségének, és közli vele az alábbi utasítást: „Azért most megóvjad magad, és ne igyál se bort, se más részegítő italt, és ne egyél semmi tisztátalant.” (Bír 13,4) A mai orvos- és táplálkozástudomány komoly gondot fordít a kismamák várandósság alatti életmódjára, de ki hinné, hogy háromezer évvel ezelőtt is tudták azt, amelyeket mára bonyolult kutatások sora igazol.

A gyermek mint szenvedésforrás

Láttuk, hogy az ókori népek körében a gyermekáldást örömforrásként értelmezték, a gyermek hiányát pedig szenvedésként élték meg. A kérdés azonban abban az időszakban is jóval bonyolultabb volt, mert nem csak a hiányzó gyermek okozott szenvedést, de kivételes esetekben az induló élet is. A történészek e tekintetben elég sokat tudnak az ókori görög városállamok majd a római polgárok szokásairól. A hippokratészi eskü tiltja ugyan a magzatelhajtásra alkalmas szerek keverését⁵, de maga a Kr.e. 460-ban született görög orvos említést tesz egy sajtószerű módszerrel, amikor páciense ugrálásokat szabadul meg magzatától. A görögök között nagyszámmal ténykedő prostituáltak körében bevett gyakorlat volt, hogy megszabadultak méhük gyümölcsetől. Híres filozófusaik írásai is tükrözik a közfelfogást, Pláton és Arisztotelész is magától értetődőnek tartja e gyakorlatot, sőt, a előbbi még az élve születetteknél is megengedhetőnek tartja bizonyos esetekben a gyermek elpusztítását. A kemény katonaállam, Spárta e tekintetben máig is hírhedt arról a szívfacsaró gyakorlatról, amely által a fogyatékkal született gyermekeket kitétek a hegyre, ledobták a Tajgetoszról. Spártában célirányosan, emberi érzervek mentén haladva éltek, minden feleslegesnek hitt, a győzelmük akadályozójának vélt dologtól megszaba-

5. Az i. e. 460-ban született görög orvosról, Hippokratészról elnevezett orvosi eskü szövege a következőképpen hangzik: „Senkinek sem adok halálos mérget, akkor sem, ha kéri, és erre vonatkozólag még tanácsot sem adok. Hasonlóképpen nem segítek hozzá egyetlen asszonyt sem magzata elhajtásához.”

dultak, így szegényedett el beszédük rövid tömondatokká, és így váltak a történelem első gyermekgyilkosaivá. Hasonló emberi torzók mindenhol megjelennek a történelem során, ahol az ember teljesen át akarja venni az irányítást, ahol megfélemlenek arról, hogy Isten az élet és a halál ura. A legutóbbi ilyen megrázó történés a náci Németországban zajlott, ahol saját nemzetársaik közül több ezret semmisítettek meg pusztán azért, mert fogyatékkal születtek, és létükkel rácsáfoltak a fajelméletre.

A fogyatékkal született gyermekek esetében külön előadást lehetne tartani annak világtörténetéről, amikor a fogyatékos abban mutatkozik, hogy a csecsemő lánynak született. A legkorábbi római törvények pl. megengedik az apának, hogy a fogyatékkal vagy lánynak született gyermekét megölje. Azokban a társadalmakban, vallási közösségekben, ahol a nőket értékteletlenebbnek tekintették a férfiaknál, bizony idáig fajulhatott a dolog. Kínában a szemünk láttára zajlik egy olyan tragikus folyamat, hogy az állami törvények által szabályozott születéseket a családok oly módon is irányítják, hogy a leánygyerekektől sokan megszabadulnak, hogy az egyetlen utód fiú lehessen. Szerencsére ilyen téren mégis világviszonylatban jó irányba haladunk, de azért még a saját házunk táján is van mit söpörni. A székely humor híres, de a leány és fiúgyermek közötti különbségtételnek még a vicces formája is zavaró. – *Az anekdota szerint a székely gazda falán bekeretezett fénykép függ, rajta felismerhető a gazda feleségével, s mellettük három gyermek. A vendég udvariasan megkérdi, hogy három gyermekük van? A székely kiigazítja, hogy nem, csak egy, meg két leányka.* Azért elgondolkodtató az első hallásra megmosolyogtató eset, mert a szavak mélyrétegeiben valami nagyon primitív, és fájó viszonyulást tükröz, és tudat alatt mindig továbbadja, sugalmazza az új nemzedékek felé, mi szerint a fiúgyermek az igazi gyermek, a nőnemű utódok csak afféle leánykák. Van ebben valami bűnös értékítélet, amelynek a keresztyén ember életében nincs helye, mert ha egyszer Isten előtt egyenlőek vagyunk, akkor embernek nincs joga felülírni ezt, és elnyomni embertársát. Igaz, ma már köreinkben senki sem olyan elvetemült, hogy kitenné leánygyermekét, de még mindig vannak szép számmal olyan beteges felfogású családok, ahol a leánygyermek kevesebb szeretetet kap szüleitől mint fiútestvérre, s bizony iskolákban, munkahelyeken sok leánykának adagolnak lassan ölő mérget a hátrányos megkülönböztetés, a sokszor alig észrevehető, konkrét bizonyítékokkal alig kimutatható nőellenesség által.

A gyermekhez, és különösen a meg nem született gyermekhez történő viszonyulásban a keresztyénség hozott igazi szemléletváltást. A gyermekáldozatot már a mózesi törvények tiltották, és Krisztus egyszeri áldozata végérvényesen megszüntette az emberáldozatnak még a gondolatát is. Az egyházatyák egyértelműen szólnak az abortusz (a művi vetelés) ellen, érveikben egyrészt a „ne ölj” parancsolatra hivatkoznak, másrészt arra a bibliai tanításra, amely szerint az élet az anyaméhben kezdődik. A Szentírás a paráználkával és gyilkosokkal említi együtt a farmakoszokat, elítéli azokat a „bűbájosokat”, akik farmakeiát, azaz magzatelhajtásra használatos szereket kevernek. (Gal 5,20, Jel. 21,8). A biblikus szemléletet a jogi szabályozások is tükrözik, míg pl. az abortuszt a római jog a férjjel szemben elkövetett bűncselekménynek tartja, addig a kánonjog (egyházi törvényhozás) az isteni parancs megszegésének tekinti.

Aki ismeri az európai ember utóbbi két évezredének történetét, a nagyobb állomásokot, fordulópontokat, korszakokat, annak nem lesz nehéz kitalálnia, hogy a gyermekáldáshoz történő viszonyulás miként módosult. A felvilágosodással kezdődően beszélünk fokozatos elvilágiasodásról, szekularizációról, amelynek jellegzetes velejárója, hogy egyre több a csak névleg keresztyén, a XX. századra pedig tömegesen megjelennek a magukat egyházon kívülinek vallók. A szekularizálódott társadalomban érvényét veszti azok az érvek, amelyek az istenfélő embert megakadályozzák a felelőtlen magzatelhajtásban. A helyzet változása ismét jól nyomon követhető a jogi rendezések szintjén is, a büntetőtörvénykönyv jogszabályai mentén. A világi vezetés elsősorban népességgpolitikai szempontból közelített a kérdéshez, és Európa országaiban megjelentek az abortuszt tiltó, komoly büntetéseket kiszabó törvények. Magyarországon a Büntető Törvénykönyv 285. §-a 1873-ban rendelkezett a kérdésben, amely a II. világháború utánig érvényben volt. Ilyen hírhedt paragrafus volt Németországban a 218. §, Ausztriában a 144. §.

A világi törvény olyan ösztöke, amelyről a történelem beigazolta, hogy olyan irányba tereli az embereket, amelyben sokszor még nagyobb szenvedések martalékává válik. Az abortusztilalom idején hatványozottan megnőtt a titokban elvégzett, szakszerűtlen műtétek következtében elhunyt nők száma, arról nem is beszélve, hogy hányan maradtak örökre meddők, vagy hordoztak egy életen át fizikai betegséget. Okosabb politikai vezetés, gazdagabb országok kormányai felismerték, hogy népességgpolitikai kérdésekben sokkal hathatósabb eszközök is léteznek. Látványosan csökkent az abortuszok száma azokban az országokban, ahol a születésszabályozás más eszközeit, az egészségesebb fogamzásgátlási módszereket elérhetővé tették a szélesebb néprétegek számára, ahol a *szexuális felvilágosítás* nem tabu, ahol megértetik, hogy a védekezés és a gyermekvállalás kérdése *nem egyedül a nőt terheli*, hanem társuk is éppolyan felelős saját testi- lelki épségükért, és gyerekeikért. Gyökössy Endre, akinek a család lelki egészségét célzó írásait számos magyar református család olvassa, e tekintetben is világosan, egyértelműen tanácsolja, hogy: „*A felelőséget azonban, mint minden lényeges kérdésben, a születésszabályozás kérdésében is együtt és közösen kell vállalnia a házastársaknak. Sajnálatos módon eluralkodott az a felfogás, hogy ez a nők dolga. A döntés súlya, a védekezés gondja, az esetleg rosszul választott módszer következményei túlságosan nagy terhet raknak a nők vállaira.*”⁶ A népjóléti intézkedéseknek is nagy szerepe van, hiszen a mindenki számára elérhető bölcsődék, a gyermeknevelési szabadságok, a családi pótlék összege mind pozitívan befolyásolhatják az emberek ez irányú döntését. A kérdés rendezéséhez össztársadalmi összefogásra van szükség, de minden emberi próbálkozás elégtelen, ha az abortuszkérdést az ember-Isten viszony rendezése nem előzi meg.

Abortusztúlélők

A kérdéskörhöz kapcsolódik annak a sok embert érintő lelki folyamatnak a vizsgálata, amely a magzatelhajtás következtében kibontakozik. Mára külön szakirodalma van a kér-

6. GYÖKÖSSY Endre: *Nem jó az embernek egyedül*, Budapest, Kálvin János Kiadó, 1997, 158.

désnek, pszichológusok, pásztorálpszichológusok és civilszervezetek behatóan foglalkoznak az abortusz okozta lelki sérülésekkel. Az alábbiakban csak érintőlegesen sorakoztatok fel néhány szempontot, hiszen a téma bővebb kifejtést, külön tanulmányt igényelne.

Maga a kifejezés sokkal tágabb értelmű, mint első hallásra gondolnánk. Az abortusztúlélők csoportjába ugyanis nemcsak azokat sorolják be, akik a szó szoros értelmében túléltek egy ilyen beavatkozást, megsemmisítési kísérletet, de abortusztúlélőnek minősítik mindazokat, akik a törvény szigora, vagy a külső körülmények miatt megszülethettek, de szüleiket komolyan foglalkoztatta elvetélésük gondolata, vagy akiknek a testvéreit szándékosan elvetélték.⁷ A rendszerváltás előtti nemzedékek, akik még a szigorúbb abortusztörvény idején születtek, bizony tömeges áldozatai a meg nem valósíthatott abortusznak, románul az ő gyűjtőnevük a „decreței” („törvényfiókák”), a liberálisabb korszakban őket pedig az a gondolat kísérti, hogy ők is a meg nem született testvéreik sorsára juthattak volna.

A pszichológiai vizsgálatok számos *lelki problémát* vezettek vissza arra a viszonyulási módra, amelyben a szülők megfogant magzatuk megsemmisítését latolgatták, vagy próbálkoztak is vele. Az abortusztúlélők csoportjában az átlagosnál sokkal gyakoribb a *bizalom hiánya*, a *depresszió*, a szülővel szembeni *ambivalens* viselkedés, amely a fokozott bűntudat, adósságérzet, félelem és eltávolodás között mozog. Az őket átlagosnál kevésbé szerető, a hozzájuk egyáltalán nem ragaszkodó szülők irányába gyakran irracionálisan nagy hálaérzettel viszonyulnak, mintha fizetniük kellene pusztá létükért, és közben állandó létbizonytalanságban élnek, önbizalomhiánnyal küszködnek. A kérdés kutatói figyelmeztetnek annak káros hatására is, hogy a családtervezés korszakában veszélyes jelenség, hogy tervezett, kívánt és nem kívánt gyerekekről beszélünk, mert az utóbbi automatikusan abortusztúlélőnek minősülhet. Az utódok lelki egészsége érdekében fontos hangsúlyozni, hogy akármi módon is fogant, érkezését végső soron *örömmel* fogadták.

Az egykezés

Magyar társadalmunknak immár két évszázad óta pusztító rákfenéje az egykezés, úgymint az a társadalmi jelenség, amikor a szülők szántszándékkal egy gyereket vállalnak. A kérdés elején egy rövid fogalmi tisztázással indítok. Azt a gyermeket, akinek nincsenek testvérei *egyke*nek nevezzük, de az egyke szülei nem automatikusan egykezők. Teljes meddőség, vagy egygyermekes családi állapot nem csak személyes döntés kérdése, hanem számtalan külső tényező összhatásának következménye, amely sokszor fájdalmas folyamatokat rejt.⁸ Az életnek tényleg Isten az Ura, és ha erre hivatkozva a gyerekáldás elfogadására ösztönzünk, akkor azt is el kell tudnunk fogadni, ha az Úr valakit nem a szülői hivatás-

7. Az „abortusztúlélők” részletes ismertetését, elemzését lásd: NEY, G. Philip – PEETERS NEY, A. Marie - *Abortusztúlélők*, Kolozsvár, Koinónia, 2001

8. Ennek kapcsán gyakran eszembe jut egyik idős lelkipásztor testvérünk szójátéka, aki gyerektelen ember volt, és ilyenként magát *ügyetlenek* nevezte, az egygyerekeseket *együgyűnek*, a sokgyerekeseket pedig *ügyesnek*. A kissé fanyar öníronián túl látnunk kell a mélyben rejlő fájdalmat is, amit hittel békésen lehet hordozni, de kegyetlenség a kívülálló részéről folyton felelgetni.

sal akar megbízni. Istennek hála a gyerektelen és egykés családok számára is bőven kínálkozik lehetőség, hogy szűkebb és tágabb családjuk, rokonaik és nemzettársaik gyerekeinek nevelésében, az irántuk érzett örömben és felelősségben kivegyék részüket.⁹

Az egyke kérdés igazán aggasztó vetülete az egykésítés, amikor az ember megfélemledik arról, hogy Isten kellene legyen a dolgok irányítója, ő az élet és a halál ura. Tragikus, amikor az ember megfélemledik a „szaporodjatok és sokasodjatok” parancsról, és gátat vet saját élete kibontakozásának, önkezével szakítja meg azt az áldást, amelyet Isten azelőtt ígért, mielőtt a szaporodás parancsa elhangzana. Amikor egy társadalomban az egykésítés szokása elindul, valójában egy lassú gyászmenet veszi kezdetét. Valami sötét démoni erő szállja meg az emberek lelkét, és elhiteti velük, hogy elég, ha csak a mára gondolnak, ha önmaguk pillanatnyi jólétét, szórakozását tartják szem előtt. Az elvakult ember a pillanatnyi érdeke folytán nem látja többé a csacsogó gyerekszájak, az ölelő gyerekek áldott örömét, előre lemond ezekről. Túl a szentimentális érveken, bizony tudnunk kell, hogy gazdasági vetületei is vannak a kérdésnek, mert az egykésítő társadalom előregedik, az idősek magányosak maradnak, legfentebb pénzen vásárolnak gondozókat, a munkaerőhiányt vendégmunkásokkal pótolják, a demográfiai mutatók teljesen megváltoznak, a nemzet elsüllyed.

Az egykésítés valamikor a 19. század első felében jelentkezett a magyarság körében, elsőként a módosabb gazdák között. Baranya, Somogy és Tolna megyében a mohácsi vész nem pusztított annyit, mint az egykésítő falvak öncsonkítása. Elsők között a tudós Csikesz Sándor (akkor csányoszrói lelkipásztor, később teológiai tanár) hívta fel az író, Kodolányi János figyelmét a jelenségre, aki maga is az Ormánságban gyerekeskedett. Kodolányi 1926-ban jelenteti meg vitaindító cikkét, *A hazugság öl* címmel a Pesti Naplóban. A két világháború közötti magyar írók, lelkipásztorok (Kodolányi mellett Illyés Gyula, Móricz Zsigmond, Szabó Dezső, Fülepp Lajos, Kiss Géza, Kassák Lajos stb.), szociológusok (Kovács Imre, Erdei Ferenc), néprajzkutatók (Andrásfalvy Bertalan) folyamatosan írnak, szólnak a jelenségről. A megdöbbentő leírásokkal párhuzamosan komoly oknyomozás indul, mivel magyarázható, mi okozza ezt a jelenséget. A kérdésnek mára külön szakirodalma van, de a jelenség sajnos azóta ragályos betegségként tovább szedi áldozatait, immár országszerte. Erdélyben Ravasz László püspök prófétai hangnemben próbált rámutatni ugyanerre a jelenségre a cifra Kalotaszeghez tartozó falvakban (pl. Magyarvísta). Zichy János gróf patetikus írásában rávilágított arra, hogy miközben mindenki háborog a trianoni veszteségen, addig a magyarság önmagától mond le évente nyolc-tíz falunyi emberről, hiszen mintegy húszezer emberrel fogy évente a magyarság. A számok azóta sajnos hatványozódtak.

Fülepp Lajos *A magyarság pusztulása*¹⁰ című írásában, jó évtizeddel az első világháború után megidézi az első világháború végnapjait, és kétségbeesetten második pusztító háború-

9. GYÖKÖSSY, 166. – a magyar pasztorálpszichológus előbb idézett könyvében elgondolkodtató életképet közöl, amelyben a gyerekeinek terhét cipelő, és az őt szenttelenül szemlélő gyerektelen fiatalasszonyt állítja egymás mellé, és mintegy továbbgondolásra sarkallva mutat rá az „egymás terhét hordozzátok” szükségére, hiányára, lehetőségére.

10. FÜLEPP Lajos: *A magyarság pusztulása*, Budapest, Neumann Kht, 2003 – lásd: <http://mek.oszk.hu/05900/05944/html/gmfulep0002.html>

nak nevezi az egykézést: „A háborúnak második fejezetét éljük, mely a béke neve alatt folyik. Mert ne tévelyegjünk: ha nem szólnak is az ágyúk, nem plakátozzák a hadijelentéseket, a háborúéval vetekedő pusztítás fogyaszt, emészt bennünket, annál veszedelmesebb, mert csöndben, alattomban végzi gyilkos munkáját.

Ma nem külső ellenséggel és erővel állunk szemben – a veszedelem bent és belülről fenyeget bennünket. Ellenségeink: egyke, kivándorlás, tüdővész – és mindaz, ami különösen az egykével erkölcsi és gazdasági téren vele jár. Együttvéve fölérnek a legszörnyűbb háborúval. S hozzá még sehol semmi jel, mely azt mutatná, hogy e második háborúban a végső katasztrófa előtt élünk az alkalommal, mely megment bennünket...nem okulunk a háborún se, hogy a tizenkettedik óra előtt kell mentenünk, ami még menthető?”

Okok: Az egykezés elemzői sokféle okot sorakoztatnak fel: idegen szokás átvétele, gazdasági tényezők, vallási közösség közös viszonyulási módja, egyszerűen a nemzetek örök sorsa: az elöregedés stb. Beszédesebb, hogy a gazdasági tényezők felsorakoztatása rendjén egyértelműen kiviláglik, hogy nem a szegényebb néprétegek körében jelentkezett, hanem a legmódosabbakéban, nem a szegénység következménye, hanem az attól való félelemé – mutat rá már Fülep Lajos, azóta klasszikus hivatkozási alapnak számító írásában. Rátapintott a dolgok lényegére, azaz az előbb felsorakoztatott okok csak részszigazságok, mert az egykezés egy olyan tünet, amely mögött egy komoly lelki folyamat, lelki betegség lapul. „Az egykés világ külön erkölcsi világ, külön világrend. Olyan, amelyben minden az erkölcsi pusztulást szolgálja. Alapja: az önzés, hitetlenség, minden szent dolognak, eszménynek, szándéknak megcsúfolása, a kényelemben, fényűzésben, gondtalanságban élni akarás, nem tördés semmi egyébvel e világon, vagy egyenesen üldözése a másfajta, a szellemi és erkölcsi fejlődést szolgáló törekvésnek: az egykés világ közömbös a közügyek, a nemzet, általában a magyarság, közömbös az egyház, a lelki művelődés, közömbös a drága hagyományokban gazdag múlt és a megsemmisüléssel fenyegető jövő iránt; de minden valaha ismert intoleranciát meghaladóan

türelmetlen a lelkiismeret és az erkölcsi eszmélet legcsekélyebb megmozdulásával szemben.” A felborult értékrend végzetes a jövőre nézve, mentsvárnak az egészséges családot tekinti.

Túlnépesedés – elöregedés között

Afrika, Kína, India térségébe tömörül a föld lakosságának a többsége, a túlnépesedés mindennapi szenvedéssel jár, a létminimum szintjén tengődnek, ugyanígy hazánk egyes népcsoportjai (cigányság). Európa, élen a magyarokkal előregszik. Ilyen helyzetben a hívő ember nem ülhet tétlenül, nem hagyhatja, hogy sodorja a korszellem árja.

Mondd mit tegyünk?

A túlnépesedés ellen semmiképp nem a tömegpusztítás démoni fegyvere a megoldás. Olyan etikai, gazdasági- és szociáletikai kérdések sora tartozik ide, amely túlfeszítené egy előadás idői kereteit.

Égető kérdésünk itt és most, hogy nekünk mi a feladatunk. Milyennek kell lennie egy egészséges keresztyén családnak. Mindenkinék tucatnyi gyermeket kellene világra hoznia? Megfontolatlan tettek sorát sohasem várta el Isten az embertől. Gyermeket is annyit kér, amennyit testi lelki épségben, szeretettel fel tudnak nevelni, és erre nincs általános recept, nem lehet normatívan előírni, mert a muszájból született gyermekben nincs köszönet, a pusztán biológiai szülő még nem igazi szülő, de azt mindenkinék magának kell mérlegelnie, Istentől imádságban tanácsot kérnie arra nézve, hogy mennyi az annyi. A születésszabályozás eszközeire nézve azonban egyházainknak igenis vannak határozott útmutatásai. Mindenképp olyan eszközöket javall, amelyek sem az édesanya, sem a későbbi gyermek életét nem veszélyeztetik. Az abortuszt, mint életellenes cselekedetet a keresztyén ember elítéli, és csakis olyan extrém esetekben tartja bünbánattal elfogadhatónak, amikor az édesanya élete, testi lelki értelemben veszélyben van (testi életveszély, lelki összeomlás fenyegetése, a magzat egyértelmű hatványozott sérülése – pl. rózsahimlő miatt, vagy ha a magzat nemi erőszakban fogant és az édesanya nem akarja mégis megtartani)¹¹. A kérdést azonban nem lehet csupán néhány gyakorlati útmutatással rövidre zárni, ha summázni kellene a megoldást, akkor Filep Lajos előző cikkéhez kell visszakanyarodnunk.

A megoldás az erkölcsi felemelkedés volna, a visszatérés Istenhez, egy magasztosabb erkölcsi világrendhez, és akkor életünk minden konkrét kérdésében megtaláljuk a helyes feleletet.

---

11. Lásd a Magyar Református Egyház Zsinatának Bioetikai Kódexét